

Filip Nawrot
Uniwersytet Śląski
Katowice

Ocena oddziaływania przedsięwzięć geologicznych i górniczych na obszary Natura 2000

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie procedury przeprowadzania ocen oddziaływania na środowisko w przypadku realizacji przedsięwzięć geologicznych i górniczych na obszarach Natura 2000. Rozważania w tym zakresie były podejmowane już m.in. przez A. Niecia¹ oraz G. Dobrowolskiego², wzmianki na ten temat można znaleźć również w pracach zbiorowych pt. *Zrównoważony rozwój jako czynnik determinujący prawne podstawy zarządzania geologicznymi zasobami środowiska*³, oraz *Gospodarowanie geologicznymi zasobami środowiska w świetle zasady zrównoważonego rozwoju. Zagadnienia prawne*⁴, obie pod redakcją G. Dobrowolskiego. Temat ten jest wart ponownej analizy, ponieważ na obszarze sieci Natura 2000 znajduje się wciąż wiele złóż różnych

¹ A. NIEC: *Wydobycie kopalin w obszarach Natura 2000*. W: *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*. Red. A. KAŻMIERSKA-PATRZYCZNA, M.A. KRÓL. Szczecin—Łódź—Poznań 2013, s. 565—580.

² G. DOBROWOLSKI: *Podejmowanie i prowadzenie działalności geologicznej i górniczej na obszarach Natura 2000 (wybrane zagadnienia)*. W: *Problemy wdrażania systemu...*, s. 581—596.

³ *Zrównoważony rozwój jako czynnik determinujący prawne podstawy zarządzania geologicznymi zasobami środowiska*. Red. G. DOBROWOLSKI. Katowice 2016.

⁴ *Gospodarowanie geologicznymi zasobami środowiska w świetle zasady zrównoważonego rozwoju. Zagadnienia prawne*. Red. G. DOBROWOLSKI. Katowice 2018.

kopalin⁵, a powstawanie kolejnych obszarów i istnienie obecnych znacząco utrudnia podejmowanie oraz prowadzenie działalności geologicznej i górniczej.

Problematykę ocen oddziaływania przedsięwzięć geologicznych i górniczych na obszary Natura 2000 reguluje szereg aktów prawnych, wśród których należy wskazać przede wszystkim ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku, jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁶, ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 r. oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko⁷. Na szczeblu europejskim są to dyrektywy dotyczące ocen oddziaływania na środowisko, tj. dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko⁸ oraz dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko⁹ oraz dyrektywy zawierające regulacje związane z obszarami Natura 2000, czyli dyrektywa 92/43/EWG Rady z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. dyrektywa siedliskowa) oraz dyrektywa 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (tzw. dyrektywa ptasia). Wypada również zwrócić uwagę, że aspekty związane z ocenami transgranicznymi są zawarte w ratyfikowanej przez Polskę konwencji z Espoo z 25 lutego 1991 r. o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym¹⁰, a w kwestii zapewnienia aktywnego udziału społeczeństwa w procedurze ocen oddziaływania na środowisko należy wskazać na konwencję z Aarhus z 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska¹¹.

W pierwszej części artykułu zostały przedstawione pokrótce podstawowe definicje związane z obszarami Natura 2000. W dalszej kolejności wskazano rodzaje ocen oddziaływania na środowisko, które mogą zostać przeprowadzone przy realizacji przedsięwzięć geologicznych i górniczych, a następnie pokrótce

⁵ Mapa udokumentowanych złóż kopalin na tle obszarów Natura 2000, opracowana przez Państwowy Instytut Geologiczny — Państwowy Instytut Badawczy. <https://www.pgi.gov.pl/dokumenty-pig-pib-all/kalendarium/kal-2018/5402-udokumentowane-zloza-kopalin-cala-polska-1/file.html> [dostęp: 31.08.2018].

⁶ Dz.U. 2017, poz. 1405 ze zm., dalej: ustawa o ocenach.

⁷ Dz.U. 2016, poz. 71, dalej: rozporządzenie RM.

⁸ Dz.U. UE L 197/30.

⁹ Dz.U. UE L 26/1.

¹⁰ Dz.U. 1999, nr 96, poz. 1110.

¹¹ Dz.U. 2003, nr 78, poz. 706.

autor przeanalizował poszczególne procedury. Na zakończenie zostały przedstawione wnioski płynące z tej analizy.

Obszary Natura 2000

Jak podkreśla się w literaturze¹², obszary Natura 2000 to „najmłodsza” spośród form ochrony przyrody uregulowanych w ustawie o ochronie przyrody. Została ona wprowadzona do polskiego porządku prawnego w związku z koniecznością implementacji dyrektywy siedliskowej oraz dyrektywy ptasiej. Według danych Głównego Dyrektora Ochrony Środowiska, w Polsce obecnie jest utworzonych 849 specjalnych obszarów ochrony siedlisk oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków, a łącznie sieć Natura 2000 zajmuje 1/5 powierzchni lądowej państwa¹³.

Stosownie do treści art. 5 ust. 2b u.o.p., Natura 2000 to obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty¹⁴. Z kolei zgodnie z dalszymi punktami słowniczka ustawowego, obszar mający znaczenie dla Wspólnoty to projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską w drodze decyzji, który w regionie biogeograficznym, do którego należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także może znacząco przyczynić się do spójności sieci obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego; w przypadku gatunków zwierząt występujących na dużych obszarach, obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty jest obszar w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, charakteryzujący się fizycznymi lub biologicznymi czynnikami istotnymi dla ich życia lub rozmnażania¹⁵; obszar specjalnej ochrony ptaków to obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju¹⁶,

¹² Tak np. K. GRUSZECKI: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2017, s. 225.

¹³ <http://natura2000.gdos.gov.pl/natura-2000-w-polsce> [dostęp: 31.08.2018].

¹⁴ W. RADECKI, D. DANECKA: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2018, s. 217.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

a specjalny obszar ochrony siedlisk to obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków¹⁷.

Wejście Polski do Unii Europejskiej zmusiło polskiego prawodawcę do dostosowania krajowych regulacji do prawa europejskiego. Jednak uregulowania dotyczące obszarów Natura 2000 nie są pozbawione wad. Duża część podnoszonych w doktrynie wątpliwości dotyczy m.in. procedury tworzenia tych obszarów¹⁸, formułowane są nawet zarzuty o niekonstytucyjności niektórych rozwiązań¹⁹. Kwestii tych jednak nie sposób omówić w wyznaczonych ramach tematycznych.

Oceny oddziaływania na środowisko

Oceny oddziaływania na środowisko narodziły się w prawie amerykańskim, a w Europie instytucja ocen oddziaływania na środowisko została wprowadzona w latach 80. XX w. W systemie prawa polskiego oceny oddziaływania na środowisko pojawiły się tak naprawdę dopiero w 2001 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Obecnie regulacje dotyczące ocen znajdują się w ustawie o ocenach. Podstawową funkcją, jaką spełniają oceny oddziaływania na środowisko, jest zapobieganie niekorzystnemu oddziaływaniu na środowisko, co było związane z odejściem od rozwiązań nakazowo-rozdzielczych²⁰. Jak zauważa J. Ciechanowicz-McLean, celem tej procedury jest prewencyjna ocena oddziaływania na środowisko biotyczne i abiotyczne, elementy środowiska oraz dobra materialne i dobra kultury przez dokument lub przedsięwzięcie, zanim jeszcze zostaną one zrealizowane²¹. W doktrynie zwraca się uwagę, że postępowanie w sprawie ocen oddziaływania na środowisko wiąże się z szeregiem zasad prawa ochrony środowiska, które funkcjonują na gruncie prawa międzynarodowego, wspólnoto-

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ A. LIPIŃSKI: *Prawo własności nieruchomości a niektóre problemy obszarów Natura 2000*. W: *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*. Red. M. GÓRSKI, M. NIEDZIÓŁKA, R. STEC, D. STRUS. Warszawa 2012, s. 149—150.

¹⁹ Ibidem, s. 151; A. LIPIŃSKI: *Utworzenie obszaru Natura 2000 jako problem konstytucyjny*. W: *Prawo i polityka w ochronie środowiska. Studia z okazji 40-lecia pracy naukowej Jerzego Sommera*. Red. H. LISICKA. Wrocław 2006, s. 95—96.

²⁰ G. DOBROWOLSKI: *Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach*. Toruń 2011, s. 12.

²¹ J. CIECHANOWICZ-MCLEAN: *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*. Warszawa 2015, s. 102.

wego oraz polskiego²². Wśród nich można wskazać m.in. zasady przezroczności i prewencji²³ oraz zasadę planowości²⁴. Oceny oddziaływania na środowisko są również instrumentem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Instytucja ta ma weryfikować zasadność obranych kierunków rozwoju, które są oceniane w świetle konieczności zapewnienia środowiska naturalnego o dobrej jakości oraz gwarantującego zachowanie różnorodności biologicznej²⁵.

W polskiej doktrynie prawa ochrony środowiska można spotkać się z różnymi podziałami ocen oddziaływania na środowisko²⁶. Przyjmując jednak podział zaproponowany przez G. Dobrowolskiego, można wyróżnić następujące rodzaje ocen: strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko oraz ocenę oddziaływania potencjalnych przedsięwzięć. W ramach oceny oddziaływania potencjalnych przedsięwzięć wyróżnia się trzy tryby przeprowadzania oceny: ocenę oddziaływania na środowisko dokonywaną podczas wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, ponowną ocenę oddziaływania na środowisko oraz ocenę oddziaływania na obszary Natura 2000. Wskazuje się również ocenę transgraniczną w przypadku oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko²⁷.

Na koniec części dotyczącej definiowania pojęć należy jeszcze wyjaśnić pojęcie przedsięwzięć geologicznych i górniczych. Zdefiniowanie pierwszego członu tego pojęcia nie sprawia trudności, wystarczy się odwołać do definicji legalnej z art. 3 ust. 1 pkt 13 ustawy o ocenach, mając oczywiście na uwadze wszelkie wady związane ze stosowaniem definicji legalnych²⁸, jak też i zarzuty

²² M. PCHALEK, M. BEHNKE: *Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w prawie polskim i UE*. Warszawa 2009, s. 3.

²³ B. RAKOCZY: *Wprowadzenie do prawnej problematyki oceny oddziaływania na środowisko*. W: *Oceny oddziaływania na środowisko w praktyce*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2017, s. 16. Tak też: G. DOBROWOLSKI: *Decyzja o środowiskowych...*, s. 65.

²⁴ J. JENDROŚKA w: M. GÓRSKI, M. PCHALEK, W. RADECKI, J. JERZMAŃSKI, M. BAR, S. URBAN, J. JENDROŚKA: *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*. Warszawa 2014, s. 23; B. RAKOCZY: *Wprowadzenie do prawnej problematyki...*, s. 18.

²⁵ M. PCHALEK, M. BEHNKE: *Postępowanie w sprawie...*, s. XI.

²⁶ M. Górski dzieli oceny oddziaływania na środowisko na oceny zwane strategicznymi, oceny indywidualne (wśród których wymienia procedurę podstawową, procedurę uzupełniającą i procedurę naturową) oraz występujące samodzielnie bądź w powiązaniu z którąś ze wskazanych procedur ocenę transgraniczną (M. GÓRSKI w: *Prawo ochrony środowiska*. Red. M. GÓRSKI. Warszawa 2018, s. 134—135); A. Lipiński dzieli oceny oddziaływania na środowisko na strategiczne oceny oddziaływania na środowisko, oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, z zastrzeżeniem, że dwie pierwsze mogą być transgraniczne (A. LIPIŃSKI: *Prawne podstawy ochrony środowiska*. Warszawa 2010, s. 59).

²⁷ G. DOBROWOLSKI: *Decyzja o środowiskowych...*, s. 81.

²⁸ Zob. przykładowo: A. BIELSKA-BRODZIAK: *Kłopoty z definicjami legalnymi*. W: *System prawny a porządek prawny*. Red. O. BOGUCKI, S. CZEPIŃKA. Szczecin 2008, s. 159—174.

podnoszone odnośnie do tej konkretnej definicji²⁹. Stosownie do treści powyższego artykułu, przez przedsięwzięcie rozumie się zamierzenie budowlane lub inną ingerencję w środowisko polegającą na przekształceniu lub zmianie sposobu wykorzystania terenu, w tym również na wydobywaniu kopalin. Przedsięwzięcia powiązane technologicznie kwalifikuje się jako jedno przedsięwzięcie, także jeżeli są one realizowane przez różne podmioty. Już w tym artykule znajduje się przykładowe wskazanie na wydobywanie kopalin (o przykładowym charakterze świadczy użyty zwrot „w tym również”). Wydaje się zatem, że przedsięwzięcia geologiczne i górnicze to przedsięwzięcia, które mają na celu prowadzenie działalności wskazanej w art. 1 pr.g.g., tj. działalności w zakresie prac geologicznych, wydobywania kopalin ze złóż, podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji, podziemnego składowania odpadów oraz podziemnego składowania dwutlenku węgla w celu przeprowadzenia projektu demonstracyjnego wychwytu i składowania dwutlenku węgla³⁰. Do przedsięwzięć geologicznych i górniczych zaliczyć trzeba będzie również przedsięwzięcia, które będą polegać na działaniach wskazanych w art. 2 pr.g.g., tj. budowa, rozbudowa oraz utrzymywanie systemów odwadniania zlikwidowanych zakładów górniczych; roboty prowadzone w wyrobiskach zlikwidowanych podziemnych zakładów górniczych w celach innych niż określone ustawą, w szczególności turystycznych, leczniczych i rekreacyjnych; roboty podziemne prowadzone w celach naukowych, badawczych, doświadczalnych i szkoleniowych na potrzeby geologii i górnictwa; drążenie tuneli z zastosowaniem techniki górniczej; oraz likwidacja obiektów, urządzeń oraz instalacji, o których mowa powyżej³¹.

Rodzaje ocen oddziaływania przedsięwzięć geologicznych i górniczych na obszary Natura 2000

W literaturze prowadzenie działalności gospodarczej na obszarach Natura 2000 było przedmiotem wielu publikacji, przykładowo tylko można wskazać

²⁹ K. BULIŃSKI, T. FILIPOWICZ w: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*. Red. T. FILIPOWICZ, A. PLUCIŃSKA-FILIPOWICZ, M. WIERZBOWSKI. Warszawa 2017, s. 54—55.

³⁰ Na temat regulacji art. 1 pr.g.g. zob. więcej m.in.: A. LIPIŃSKI: *Komentarz do art. 1—2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, s. 32—34; B. RAKOCZY w: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2015, s. 28—34.

³¹ Na temat regulacji art. 2 pr.g.g. zob. więcej m.in.: A. LIPIŃSKI: *Komentarz do art. 1—2...*, s. 35—37; B. RAKOCZY w: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz...*, s. 35—37.

na przywoływaną już pracę zbiorową pt. *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*³² czy też artykuły naukowe, m.in. A. Habudy³³. Działalność związana z realizacją przedsięwzięć geologicznych i górniczych dotyczy zwykle tego, co znajduje się pod ziemią. Według badań przeprowadzonych przez A. Niecia, w 2009 r. w granicach obszarów włączonych do sieci Natura 2000 znajdowało się 644 udokumentowanych złóż 20 różnych kopalin³⁴. W innych źródłach zostały wskazane 692 złoża 22 różnych kopalin. W 2011 r. było to już ponad 1500 udokumentowanych złóż kopalin³⁵. Według stanu badań na 2016 r., w obrębie sieci Natura 2000 znajdowało się 300 złóż czynnych i okresowo czynnych oraz ponad 250 złóż zagospodarowanych i 140 nieczynnych³⁶.

Reżim prawny obszarów Natura 2000 jest nieco odmienny od pozostałych form ochrony przyrody, nie wprowadza się bowiem na ich terenie konkretnych zakazów ani nakazów, a wprowadzenie tej formy nie wyklucza również gospodarczego wykorzystania tego terenu³⁷. Jednakże wszelkie działania, które mogą niekorzystnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 (a wśród nich znajdują się m.in. przedsięwzięcia geologiczne i górnicze), mogą zostać zrealizowane tylko jeśli nie zaistniały przesłanki określone w art. 33 u.o.p., a ich spełnienie zostanie wykazane w wyniku przeprowadzenia stosownej oceny. Zgodnie ze wskazanym art. 33 ust. 1 u.o.p., zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34 u.o.p., podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

1. Pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
2. Wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000 lub
3. Pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami³⁸.

³² *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce...*

³³ A. HABUDA: *Ochrona przyrody a działalność gospodarcza na obszarach Natura 2000*. W: *Gospodarcze prawo środowiska*. Red. J. CIECHANOWICZ-McLEAN, T. BOJAR-FIJAŁKOWSKI. Gdańsk 2009, s. 167—181.

³⁴ M. PTAK: *Górnictwo odkrywkowe w Polsce oddziaływujące na obszary Natura 2000 w liczbach*. „Górnictwo i Geoinżynieria” 2010, z. 4, s. 493—503; A. NIEĆ: *Wydobycie...*, s. 585.

³⁵ Z. KASZTELEWICZ, M. PTAK: *Najważniejsze problemy górnictwa odkrywkowego na początku XXI wieku*. „Górnictwo i Geologia Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej” 2011, nr 132, s. 149—163.

³⁶ E. PIETRZYK-SOKULSKA, J. KULCZYCKA: *Górnictwo w Polsce po wprowadzeniu sieci Natura 2000 — ocena skutków ekonomicznych i społecznych*. <https://slideplayer.pl/slide/12045007/> [dostęp: 31.08.2018].

³⁷ W. RADECKI, D. DANECKA: *Ustawa...*, s. 239.

³⁸ *Ibidem*, s. 238—239.

Zauważyć wypada, że nie chodzi tu o wszystkie negatywne oddziaływania, a tylko o takie, których skala oddziaływania zostanie uznana za znaczącą³⁹.

Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1 u.o.p., do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk.

Stosownie do treści art. 33 ust. 3 u.o.p. projekty polityk, strategii, planów i programów oraz zmian do takich dokumentów, a także planowane przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub obszarów, o których mowa w ust. 2, lub nie wynikają z tej ochrony, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁴⁰.

Dodać jeszcze wypada, że ochrona obszarów Natura 2000 nie ma charakteru bezwzględne⁴¹. Wskazać w tej mierze należy na art. 34 u.o.p., bowiem jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich — dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1 u.o.p., zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

W przypadku gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- ochrony zdrowia i życia ludzi,
- zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
- uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędnym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego,
- wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej⁴².

Odwołując się zatem do przywołanego już podziału ocen oddziaływania na środowisko, w pierwszej kolejności należy wskazać, że przy realizacji przed-

³⁹ K. GRUSZECKI: *Ustawa...*, s. 268.

⁴⁰ Ibidem, s. 269—271; W. RADECKI, D. DANECKA: *Ustawa...*, s. 240—243.

⁴¹ K. GRUSZECKI: *Ustawa...*, s. 272.

⁴² W. RADECKI, D. DANECKA: *Ustawa...*, s. 244—245.

siewzięć geologicznych i górniczych na obszarach Natura 2000 może zająć konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko⁴³. Zgodnie z definicją z art. 3 pkt 14 ustawy o ocenach, jest to postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu, obejmujące w szczególności: uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko; sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko; uzyskanie wymaganych ustawą opinii, oraz zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu⁴⁴. Konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny w przypadku przedsięwzięć geologicznych i górniczych jest ściśle związana z art. 7 pr.g.g. Zgodnie z nim, podejmowanie i wykonywanie działalności uregulowanej w ustawie jest dozwolone tylko wówczas, jeżeli nie naruszy ona przeznaczenia nieruchomości określonego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w odrębnych przepisach. Z kolei w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podejmowanie i wykonywanie działalności określonej ustawą jest dopuszczalne tylko wówczas, jeżeli nie naruszy ona sposobu wykorzystywania nieruchomości ustalonego w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w odrębnych przepisach⁴⁵. Stosownie do treści art. 80 ust. 2 ustawy o ocenach, właściwy organ wydaje decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach po stwierdzeniu zgodności lokalizacji przedsięwzięcia z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jeżeli plan ten został uchwalony.

W związku z przytoczonymi przepisami, w przypadku realizacji przedsięwzięć geologicznych i górniczych ich realizacja może się wiązać ze zmianą bądź koniecznością uchwalenia powyższych dokumentów. To z kolei powoduje właśnie konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zgodnie bowiem z art. 46 pkt 1 ustawy o ocenach, przeprowadzenia tej oceny wymagają projekty m.in. właśnie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i planów zagospodarowania przestrzennego. Dodatkowo, na podstawie pkt. 2 powyższego artykułu, strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają również projekty polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie m.in. przemysłu i ener-

⁴³ Ibidem, s. 240.

⁴⁴ M. NOWAK, B. DĄBROWSKI: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz praktyczny*. Warszawa 2013, s. 73.

⁴⁵ A. LIPIŃSKI: *Komentarz do art. 6–9 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2017, nr 1, s. 25–28; B. RAKOCZY w: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz...*, s. 60–62; G. DOBROWOLSKI: *Podjęcie...*, s. 576. Zob. więcej m.in.: M. KRUS: *Zagospodarowanie przestrzenne w nowym Prawie geologicznym i górniczym*. W: *Administracyjnoprawne ograniczenia wolności konstytucyjnych*. Red. Z. JANKU. Poznań 2012, s. 55–77.

getyki, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko⁴⁶. Nietrudno wyobrazić sobie takie plany, programy czy też strategie w przypadku przedsięwzięć geologicznych i górniczych. Co więcej, kolejny punkt analizowanego artykułu stanowi, że takiej oceny wymagają projekty polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione we wcześniejszych punktach, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony⁴⁷.

Jeżeli z powyższych ocen wyniknęłyby, że realizacja któregoś z powyższych dokumentów spowoduje znacząco negatywne oddziaływanie na obszar Natura 2000, to wówczas nie może on zostać przyjęty. Zaś biorąc pod uwagę treść powyżej przytoczonych przepisów, zwłaszcza art. 7 pr.g.g. i art. 80 ust. 2 ustawy o ocenach, w takim przypadku realizacja przedsięwzięć geologicznych i górniczych będzie niemożliwa⁴⁸.

Dalej, zgodnie z podziałem ocen oddziaływania na środowisko, wyodrębnią się ocenę oddziaływania potencjalnych przedsięwzięć, a jak już była mowa, w jej ramach wyróżnia się m.in. ocenę oddziaływania na środowisko dokonywaną podczas wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach oraz ocenę oddziaływania na obszary Natura 2000. Rozważyć należy, czy w przypadku realizacji przedsięwzięć geologicznych i górniczych będzie przeprowadzana ocena w pierwszym z tych trybów (czyli w ramach procedury wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach), w drugim z nich (tj. oceny w trybie art. 96 i nast. ustawy o ocenach), czy też w przypadku jednych przedsięwzięć zastosowana zostanie jedna z powyższych procedur, a w przypadku innych druga.

Bez wątpienia przedsięwzięcia wskazane w rozporządzeniu Rady Ministrów z 2010 r., będą podlegać procedurze oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Sama procedura oceny przedsięwzięć geologicznych i górniczych nie będzie się z prawnego punktu widzenia różniła od ocen dokonywanych względem innych przedsięwzięć. Zgodnie z definicją ustawową z art. 3 pkt 8 ustawy o ocenach, ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko to po-

⁴⁶ B. OPALIŃSKI w: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*. Red. B. OPALIŃSKI. Warszawa 2016, s. 113—115; M. WINCENIAK w: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz...*, s. 265—267. Odnośnie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zob. więcej m.in.: G. KLIMEK: *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko*. W: *Oceny oddziaływania na środowisko...*, s. 37—62; A. FOGEL: *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko gminnych aktów planowania przestrzennego*. „Samorząd Terytorialny” 2014 nr 9, s. 15—27.

⁴⁷ G. DOBROWOLSKI: *Podjęmowanie...*, s. 576.

⁴⁸ Ibidem.

stępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko planowanego przedsięwzięcia, obejmujące w szczególności: weryfikację raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko; uzyskanie wymaganych ustawą opinii i uzgodnień oraz zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu⁴⁹. Podobnie jak w przypadku strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest to definicja przez wyliczenie. Analiza przepisów rozporządzenia prowadzi do wniosku, że poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin w znacznej większości nie będzie zaliczane do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Odwrotnie wygląda to w odniesieniu do wydobywania kopalin, gdzie przedsięwzięcia takie są zaliczane do mogących zawsze lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Wyjątkiem jest wydobywanie z obszaru udokumentowanego złoża nieobjętego własnością górniczą nieprzekraczającego 2 ha i o wydobyciu ze złoża w roku kalendarzowym nieprzekraczającym 20 000 m³, czyli wydobywanie na podstawie tzw. koncesji starościńskiej, udzielanej przez starostę na podstawie art. 22 ust. 2 pr.g.g.⁵⁰. Wydawałoby się, że wtedy przeprowadzona byłaby ocena oddziaływania na obszar Natura 2000. Jednak zgodnie z przepisami rozporządzenia, jeżeli powyżej wskazane wydobycie jest prowadzone na obszarach objętych formami ochrony przyrody (czyli właśnie m.in. obszarów Natura 2000), to również zaliczane jest ono do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Podziemne bezzbiornikowe magazynowanie substancji, podziemne składowanie odpadów oraz podziemne składowanie dwutlenku węgla w celu przeprowadzenia projektu demonstracyjnego wychwytu i składowanie dwutlenku węgla, także zalicza się do znacząco oddziałujących na środowisko.

Pozostałe przedsięwzięcia geologiczne i górnicze, które nie są zaliczane do mogących znacząco oddziaływać na środowisko, podlegają odrębnej ocenie oddziaływania na obszary Natura 2000. Ponownie sięgając do słowniczka ustawowego, wskazać należy, że przez ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 rozumie się ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko ograniczoną do badania oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000. W świetle art. 96 ustawy o ocenach, organ właściwy do przyjęcia zgłoszenia, o którym mowa w art. 72 ust. 1a ustawy o ocenach, oraz do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, jest obowiązany do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji oraz przed przyjęciem

⁴⁹ G. DOBROWOLSKI: *Decyzja o środowiskowych...*, s. 61—62; M. PŁOSZKA: *Pojęcie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko*. W: R. ROBASZEWSKA, M. PŁOSZKA, D. KAŁUŻA, P. WACH: *Decyzje środowiskowe*. Warszawa 2015, s. 232.

⁵⁰ Na temat tej koncesji zob. więcej m.in.: G. KLIMEK w: *Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz...*, s. 126—129.

tego zgłoszenia, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000⁵¹.

Przykładowe decyzje wymienia ust. 2 powyższego artykułu, m.in. jest w nim wskazana koncesja, inna niż wymieniona w art. 72 ust. 1 pkt 4 ustawy o ocenach — wydawana na podstawie Prawa geologicznego i górniczego. Użyte w tym artykule sformułowanie „inna” jest nieprecyzyjne, nie chodzi tu jednak o jakieś inne koncesje niż te wymienione w tym przepisie, a o koncesje na te rodzaje działalności, które nie są zaliczane do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Jak już była mowa, w praktyce będzie to dotyczyć części koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin⁵².

Powyższa procedura może mieć również miejsce przed zatwierdzeniem projektu robót geologicznych zwolnionych z obowiązku uzyskania koncesji.

Zakończenie

Co zostało uwidocznione w toku przeprowadzonej analizy, realizacja przedsięwzięć geologicznych i górniczych może, w zależności od rodzaju danego przedsięwzięcia, prowadzić do konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko czy też oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000. Znacząco negatywne oddziaływanie takiego przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 może wykluczyć możliwość przyjęcia danego dokumentu czy też realizacji przedsięwzięcia. Na uwadze należy jednak mieć omawiany już art. 34 u.o.p., zgodnie z którym dokument może być przyjęty, a przedsięwzięcie zrealizowane, nawet jeżeli wykazano w toku procedury ocenowej znacząco negatywne oddziaływanie takiego przedsięwzięcia, jeśli spełnione są przesłanki wskazane w tym artykule. Kwestia spełnienia tych przesłanek powinna być oceniana w konkretnej sprawie, na podstawie właściwej dokumentacji, która pozwoli na rzetelną ocenę potencjalnych skutków realizacji przedsięwzięcia w wersji przebiegu przez obszary Natura 2000 oraz w wersjach alternatywnych.

Również podkreślić wypada, że według wytycznych Komisji Europejskiej, dotyczących wydobywania surowców nieenergetycznych i sieci Natura 2000, działalność przemysłu wydobywczego wokół obszarów sieci oraz na ich obszarze

⁵¹ B. OPALIŃSKI w: *Ustawa o udostępnianiu informacji...*, s. 255—258. Zob. też: A. PLUĆIŃSKA-FILIPOWICZ w: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz...*, s. 518—532.

⁵² G. DOBROWOLSKI: *Podjęmowanie...*, s. 578.

nie podlega automatycznemu wykluczeniu. Należy jednak pamiętać, że oddziaływanie eksploatacji nie może powodować przerwania spójności obszarów sieci Natura 2000 oraz zmniejszenia ich naturalnego zasięgu⁵³.

Podsumowując, tworzenie obszarów Natura 2000 może znacząco wpłynąć na realizację przedsięwzięć geologicznych i górniczych, m.in. blokując możliwość wydobycia kopalin znajdujących się na terenie tych obszarów. Zaprezentowane wcześniej dane dotyczyły jedynie udokumentowanych złóż położonych bezpośrednio na obszarach Natura 2000, trzeba jednak mieć na uwadze również złoża, których eksploatacja może być utrudniona ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo obszarów Natura 2000 i powodowanie znaczącego negatywnego oddziaływania na ich cele ochrony.

Literatura

- BIELSKA-BRODZIAK A.: *Kłopoty z definicjami legalnymi*. W: *System prawny a porządek prawny*. Red. O. BOGUCKI, S. CZEPITA. Szczecin 2008.
- CIECHANOWICZ-MCLEAN J.: *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*. Warszawa 2015.
- DOBROWOLSKI G.: *Decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach*. Toruń 2011.
- DOBROWOLSKI G.: *Podejmowanie i prowadzenie działalności geologicznej i górniczej na obszarach Natura 2000 (wybrane zagadnienia)*. W: *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*. Red. A. KAŹMIERSKA-PATRZYCZNA, M.A. KRÓL. Szczecin—Łódź—Poznań 2013.
- FOGEL A.: *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko gminnych aktów planowania przestrzennego*. „Samorząd Terytorialny” 2014, nr 9, s. 15—27.
- Gospodarowanie geologicznymi zasobami środowiska w świetle zasady zrównoważonego rozwoju*. Zagadnienia prawne. Red. G. DOBROWOLSKI. Katowice 2018.
- GÓRSKI M., PCHALEK M., RADECKI W., JERZMAŃSKI J., BAR M., URBAN S., JENDROŚKA J.: *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*. Warszawa 2014.
- GRUSZECKI K.: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2017.
- HABUDA A.: *Ochrona przyrody a działalność gospodarcza na obszarach Natura 2000*. W: *Gospodarcze prawo środowiska*. Red. J. CIECHANOWICZ-MCLEAN, T. BOJAR-FIJAŁKOWSKI. Gdańsk 2009.
- KASZTELEWICZ Z., PTAK M.: *Najważniejsze problemy górnictwa odkrywkowego na początku XXI wieku*. „Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej. Studia i Materiały” 2011, vol. 132, nr 39, s. 149—163.
- KLIMEK G.: *Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko*. W: *Oceny oddziaływania na środowisko w praktyce*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2017.
- KRUŚ M.: *Zagospodarowanie przestrzenne w nowym Prawie geologicznym i górniczym*. W: *Administracyjnoprawne ograniczenia wolności konstytucyjnych*. Red. Z. JANKU. Poznań 2012.

⁵³ Wytyczne Komisji Europejskiej – Wydobycie surowców nieenergetycznych i sieć Natura 2000. http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/neci_report_pl.pdf [dostęp: 31.08.2018].

- LIPIŃSKI A.: *Komentarz do art. 1—2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, s. 31—38.
- LIPIŃSKI A.: *Komentarz do art. 6—9 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2017, nr 1, s. 11—31.
- LIPIŃSKI A.: *Prawne podstawy ochrony środowiska*. Warszawa 2010.
- LIPIŃSKI A.: *Prawo własności nieruchomości a niektóre problemy obszarów Natura 2000*. W: *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*. Red. M. GÓRSKI, M. NIEDZIÓŁKA, R. STEC, D. STRUS. Warszawa 2012.
- LIPIŃSKI A.: *Utworzenie obszaru Natura 2000 jako problem konstytucyjny*. W: *Prawo i polityka w ochronie środowiska. Studia z okazji 40-lecia pracy naukowej Jerzego Sommera*. Red. H. LISICKA. Wrocław 2006.
- NIEĆ A.: *Wydobycie kopalin w obszarach Natura 2000*. W: *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*. Red. A. KAŹMIERSKA-PATRYCZNA, M.A. KRÓL. Szczecin—Łódź—Poznań 2013.
- NOWAK M., DĄBROWSKI B.: *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz praktyczny*. Warszawa 2013.
- PCHALEK M., BEHNKE M.: *Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w prawie polskim i UE*. Warszawa 2009.
- PŁOSZKA M.: *Pojęcie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko*. W: R. ROBASZEWSKA, M. PŁOSZKA, D. KALUŻA, P. WACH: *Decyzje środowiskowe*. Warszawa 2015.
- Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2015.
- Prawo ochrony środowiska*. Red. M. GÓRSKI. Warszawa 2018.
- Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*. Red. A. KAŹMIERSKA-PATRYCZNA, M.A. KRÓL. Szczecin—Łódź—Poznań 2013.
- PTAK M.: *Górnictwo odkrywkowe w Polsce oddziałujące na obszary Natura 2000 w liczbach*. „Górnictwo i Geoinżynieria” 2010, z. 4, s. 493—503.
- RADECKI W., DANECKA D.: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2018.
- RAKOCZY B.: *Wprowadzenie do prawnej problematyki oceny oddziaływania na środowisko*. W: *Oceny oddziaływania na środowisko w praktyce*. Red. B. RAKOCZY. Warszawa 2017.
- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*. Red. T. FILIPOWICZ, A. PŁUCIŃSKA-FILIPOWICZ, M. WIERZBOWSKI. Warszawa 2017.
- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz*. Red. B. OPALIŃSKI. Warszawa 2016.
- Zrównoważony rozwój jako czynnik determinujący prawne podstawy zarządzania geologicznymi zasobami środowiska*. Red. G. DOBROWOLSKI. Katowice 2016.

Źródła internetowe

- Mapa udokumentowanych złóż kopalin na tle obszarów Natura 2000, opracowana przez Państwowy Instytut Geologiczny — Państwowy Instytut Badawczy. <https://www.pgi.gov.pl/dokumenty-pig-pib-all/kalendarium/kal-2018/5402-udokumentowane-zloza-kopalin-cala-polska-1/file.html> [dostęp: 31.08.2018].
- PIETRZYK-SOKULSKA E., KULCZYCKA J.: *Górnictwo w Polsce po wprowadzeniu sieci Natura 2000 — ocena skutków ekonomicznych i społecznych*. <https://slideplayer.pl/slide/12045007/> [dostęp: 31.08.2018].

Wytyczne Komisji Europejskiej — Wydobycie surowców nieenergetycznych i sieć Natura 2000. http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/neci_report_pl.pdf [dostęp: 31.08.2018].

Filip Nawrot

Environmental impact assessments of the geological and mining projects

Summary

The presentation of the procedure of environmental impact assessment of geological and mining projects at the Natura 2000 areas is the main aim of this paper. Reflections in this field have already been made in literature. But it is worth to analyse again this topic, because there are still a lot of mineral deposits at the Natura 2000 areas, and the growing number of new areas, as well as the existing ones, severely hampers the taking up and pursuit of the geological and mining activity.

In the first part of the paper some remarks about the definitions connected with Natura 2000 areas are presented. Later the types of the environmental assessment impact, which may be conducted during the realisation of geological and mining projects are mentioned and discussed. At the end conclusions from this analyse are presented.

Key words: geological and mining projects, environmental impact assessment, Natura 2000 areas, geological and mining law

Филип Наврот

Оценка воздействия геологических и горных предприятий на территория Natura 2000

Резюме

Целью настоящей статьи является презентация процесса осуществления оценки воздействия на окружающую среду для геологических и горных предприятий на территория Natura 2000. Хотя эта тема уже обсуждалась в литературе, то стоит её снова проанализировать, так как на территории сети Natura 2000 находится теперь много месторождений разных полезных ископаемых.

В первой части статьи представляется коротко основные дефиниции связанные с территориями Natura 2000. Во второй указывается на виды оценки воздействия на окружающую среду, которые могут осуществляться для геологических и горных предприятий, а в следующем автор их анализирует. На конец представлено итоги возникшие в результате анализа.

Ключевые слова: геологические и горные предприятия, оценка воздействия на окружающую среду, территория Natura 2000, геологические и горное право, охрана природы

